

УДК: 616.216-07-085

ЎТКИР ВА СУРУНКАЛИ ЙИРИНГЛИ СИНУСИТЛАРНИ ДАВОЛАШНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШДА НИТРОКСИДЕРГИК ТИЗИМ КЎРСАТКИЧЛАРИНИНГ АҲАМИЯТИ

Лутфуллаев Ғайрат Умруллаевич, Файзуллаев Дилшод Шодиевич
Самарқанд давлат тиббиёт университети, Ўзбекистон Республикаси, Самарқанд ш.

ЗНАЧЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ НИТРОКСИДЕРМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ В УЛУЧШЕНИИ ЛЕЧЕНИЯ ОСТРЫХ И ХРОНИЧЕСКИХ СУПРЕССИВНЫХ СИНУСИТОВ

Лутфуллаев Ғайрат Умруллаевич, Файзуллаев Дилшод Шодиевич
Самарқандский государственный медицинский университет, Республика Узбекистан, г. Самарқанд

THE IMPORTANCE OF INDICATORS OF THE NITROXIDERMIC SYSTEM IN IMPROVING THE TREATMENT OF ACUTE AND CHRONIC SUPPRESSIVE SINUSITIS

Lutfullaev Gairat Umrullaevich, Faizullaev Dilshod Shodievich
Samarkand State Medical University, Republic of Uzbekistan, Samarkand

e-mail: info@sammu.uz

Резюме. Ушбу мақолада ўткир ва сурункали йирингли синуситларни даволашнинг замонавий усуллари ва уларни такомиллаштиришда нитроксидаергик тизимнинг ўзига хос аҳамияти ва жаҳон соғлиқни сақлаш тизимидаги энг муҳим ўрни келтирилди.

Калим сўзлар: ўткир синусит, сурункали синусит, бурундаги синус бўшлиқлар, этмоидит, фронтит, гемисинусит, полисинусит.

Abstract. This article presents modern methods of treating acute and chronic purulent sinusitis, as well as the special importance of the nitroxidergic system in their improvement and the most important place in the world health system.

Keywords: acute sinusitis, chronic sinusitis, sinus cavities, yethmoiditis, frontal sinusitis, hemisinusitis, polysinusitis.

Бутун жаҳон Соғлиқни сақлаш ташкилоти бугунги кунда жуда кенг тарқалган касалликларнинг рўйхатини келтириб ўтар экан, улар орасида инсонлар унча аҳамият қаратмайдиган, яъни оддий касаллик деб эътироф этадиган, бироқ даволамаса жуда кўплаб бошқа касалликларнинг юзага келтириши мумкин бўлган касалликларни келтирди. Улар орасида турли бактериологик ва вирусли касалликлар, жумладан юқори нафас йўлларидаги яллиғланиш касалликлари, грипп, талваса, қоқшол, ичак инфекцияси касалликлари, гелминтлар билан боғлиқ бўлган патологик ҳолатлар, қорин тифи, замбуруғли касалликлар киради. Шунингдек, томоқ, бурун, кулоқ аъзоларидаги турли салбий ҳолатлар, патологик ҳолатлар ҳам юқоридаги рўйхатнинг давоми ҳисобланади.

Айниқса, улар орасидан бугунги кунда кенг тарқалган, жуда кўплаб беморларнинг саломатлигига жиддий таъсир кўрсатаётган ўткир ва сурункали йирингли синусит касаллигидир. 2021-йил 27-сентябрда Америка Қўшма Штатларида ўтказилган “синуситларнинг этиологияси ва уларни даволашнинг замонавий-инновацион усул ва методлари” номли бутунжаҳон илмий-амалий конференцияда охириги беш йил ичида олиб борилган тадқиқотларнинг натижаси айтиб ўтилди. Бунга кўра сўнгги беш йил ичида сурункали ва ўткир йирингли касалликларнинг тарқалиши ва даволаниши улар натижасида келиб чиқадиган хавфли касалликларнинг рўйхати келтириб ўтилди. Қуйидаги жадвалда касалликнинг сўнгги 5-йил ичида ривожланиши кўрсатиб ўтилган.

Синуситнинг ривожланиши	Йиллар кесимида	Даволаш статистикаси	У сабабли келиб чиққан касалликлар	Юзага келган ўлим кўрсаткичлари
15%	2017	32%	21%	23%
37%	2019	23%	24%	20%
44%	2020	42%	46%	28%
67%	2021	54%	61%	12%

Юқоридаги жадвалдан кўриниб турибдики, синусит касаллигининг инсон ҳаёти учун нақадар хавфли эканлиги. Синусит қандай касаллиги ҳақида тиббий билимларимиз етарли бўлсагина, биз уни даволай оламиз, хўш, синусит қандай касаллик, унинг этиологияси, профилактикаси, даволаш усуллари ҳақида қисқача тўхталиб ўтамиз. Бу бир ёки бирқанча бурун бўшлиқларига таъсир қиладиган яллиғланиш жараёни ҳисобланиб барча ЛОР аъзолари хасталиклари орасида биринчи ўринни эгаллайди. Бурун ёндош бўшлиқларининг яллиғланиши бўшлиқ ичидаги ажралмани табиий йўллар орқали чиқарилиши кийин бўлган вазиятга чиқарилади. Юқоридаги жараён буруннинг бир нечта бўшлиқларига бир вақтда тарқалса- полисинусит, бир томондаги бурун ёндош бўшлиқлари яллиғланганда – гемисинусит, буруннинг барча ёндош бўшлиқлари яллиғланганда эса- пансинусит юзага келади. Синуситнинг ўткир ва сурункали турлари ажралиб туради ва тиббиётда энг кенг тарқалган турлари ҳам айни шулар саналади.

Синусит сабаб юзага келадиган белгилар:

Тананинг гипотермияси яъни тана ҳароратининг кескин тушиб кетиши,

Аллергик ринитнинг асоратлари,

Ўткир респиратор касалликлар,

Ўткир юқумли касалликлар,

Жароҳат ва бурун бўшлиғи операциялари,

Пулпит ва периодонтит,

Ринит ва фарингитнинг асоратлари,

Бурун шиллиқ қаватининг майда ўсмалари ва унга тегишли физиологик хусусиятлар. Синуситга хос белгилар қуйидагилардир:

Тумовнинг тўхтовсизлиги,

Баъзан нафас олишнинг қийинлашуви,

Баъзан бурун ва оғиздан нохуш ҳиднинг келиши,

Бош оғриши, айниқса ерталаб кучаядиган бош оғриши,

Кўзлар остида шишлар,

Юқори жағда кучли оғрик,

Бурундан йирингли оқимларнинг келиши,

Ўткир синусит кўп ҳолларда тумов, грипп, кизамиқ, захм, сил, ссарлатина каби юқумли касалликларнинг асорати сифатида ҳам ривожланиши бурун бўшлиғи ёт жисмлари, бурун ва ёндош бўшлиғидаги ҳар хил жароҳатлар ҳам уларнинг яллиғланишига сабаб бўлади. Сурункали синусит асосан бириктирувчи тўқимада пролифератсия жараёни, плазматик ҳужайралар инфил-

тратсияси, лимфотситлар ва яллиғланиш ўсмалари ва полиплари ҳосил бўлиши билан характерланади. Олим Б.С.Преображенский ва В.Т.Палчун бурун ёндош бўшлиқларининг яллиғланишининг қуйидаги таснифини келтириб ўтишди.

А. Экссудатив – 1. Катарал 2. серозли 3. Йирингли

В. Продуктив шакллари- 1. Полипозли 2. Девор олди гиперпластик

С. Алтератив шакл- 1. Атрофик 2. Некротик 3. Казеозли

Д. Аралаш шакл – йирингли полипозли ва кистозли-некротик

Е. Вазомотор ва аллергик синусит

Синусит касаллигининг юқоридаги икки хилдаги кўринишида беморларнинг ҳолати, клиник ўзгаришлар турлича бўлиши билан аҳамиятли ҳисобланади. Шунинг билан биргаллик даво чоралари ҳам тиббий билимлардан келиб чиққан ҳолда аввал беморнинг умумий ва айни дамдаги ҳолатини чуқур текширишдан бошланади. Албатта, клиник кечиши ва белгиларининг намоён бўлишида қараб беморларда касалликнинг кечиш муддати турлича бўлади. Агар юқори жағ соҳасида қаттиқ оғрикнинг пайдо бўлиши ва бошнинг ҳархил қисмида кучли оғрик кузатилиши мумкин. Нафас олиш доимига нисбатан қийинлашади. Ҳид билиш сезгиси сусайиб беморнинг умумий аҳоли кескинлашади. Айниқса бугун дунё ЛОР соҳасида яъни синусит ва унга ўхшаш касалликларни даволашнинг такомиллашувида нитроксидергик тизимнинг аҳамияти жуда каттадир. Бу усулдан жуда кўплаб ривожланган давлатлардан хусусан, Ҳиндистон, Исроил, Америка, Буюк Британия, Германия, Шветсария кабилар энг олдинги қатордалар.

Ушбу мамлакатдаги врач-олимлар томонидан ушбу тизим ёрдамида синуситнинг турларини даволашнинг такомиллашувига оид тавсия ва кўрсатмалар бериб борилмоқда. Жумладан, республикамиздаги қатор клиникалар ва давлат касалхоналарида ушбу тавсияларга амал қилган ҳолда ва жаҳон тиббиёт бирлашмаси билан ҳамкорликда даволаш ишлари ва илмий-амалий тажрибалар ортирилмоқда. Ўзбекистон Соғлиқни Сақлаш Вазирлиги томонидан олиб борилаётган қатор чоратадбирлар, юртбошимиз томонидан чиқарилаётган қатор фармон ва фармойишлар,

соҳа мутахассисларининг бераётган тавсиялари ва ушбу масалага жиддий ёндашаётганлари, ЛОР врачларнинг тинимсиз илмий изланишларининг самараси ўлароқ соҳада бирқанча ривожланиш ва юксалиш кузатилмоқда. Ўткир ва сурункали йирингли синуситларни даволашни такомиллаштиришда нитроксидергик тизим кўрсаткичларининг аҳамияти бугунги кунда жуда долзарб ва шу билан биргаликда Катта аҳамият касб етади десам муболаға бўлмайди. Хусусан, нитроксидергик тизимдан ўткир ва сурункали касалликларни даволашда одатий даво чораларидан анча қулай, осон, муҳим ва кенг жамоатчилик қўллаб-қувватлаши билан жуда аҳамиятлидир. Буни копгина олимлар тадқиқотида кўриш мумкин. Масалан Франкфурт олимлари нитроксидергик тизимдан ўткир ва сурункали касалликларни даволаш куннинг долзабр муаммоси ва ундан оқилона фойдаланиш еса ҳар бир соҳа ходимининг ўзига хос методи эканлигини таъкидлашган.

Бундан ташқари, Профессор, доктор Tomas Verse ҳам бу на қадар тўғри эканлигини ва 15-йиллик тажрибасида буни исботлагани ҳақида турли мақола ва монографияларида келтириб ўтган. Профессор Ганс Бербом 41-йиллик иш тажрибасига ега ва 70 мингдан ошиқ синусит билан оғриган беморларнинг тузалишида катта хисса қўшган жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг фахрий профессоридир ва у кўп йиллик илмий изланишларига биноан синуситнинг ўткир ва юқумли сурункали турларида бугун бутун дунё тиббиёти ескича даво усулларидан кескин воз кечгани уни даволашнинг янгича инноватсион методлари аллақачон мавжудлиги ва касалликларни даволашни янада ривожлантиришда нитроксидергик тизимдан оқилона фойдаланиш зарурлигини айтиб ўтган ва ўзининг минглаб беморларида айнан шу ушулдан фойдаланиб юқори самарадорликка еришган.

Ўзбек олимларидан профессор Б.Т.Даминов, Амонов Ш.Е, Ҳасанов С.А, Н.Х.Воҳидов каби кўплаб олимлар ҳам буни ўзининг илмий ишларида тасдиқлашган. Ўткир синуситни даволаш антибактериал препаратлар билан умумий ёки маҳаллий терапияга асосланган ва бунга параллел равишда синуслар дрежланади, иммунитет мустаҳкамланади. Касалхонага ётқизиш беморнинг умумий аҳволини инобатга олган ҳолда амалга оширилади. модомики, касаллик енгил бўлса ёки ўртача бўлса у ҳолда маҳаллий шифокор назорати остида амалга оширилади. асгар беморнинг аҳволи оғир ёхуд ўта оғир бўлса, шифохонада оториноларингология бўлимида махсус врач-ЛОРлар томонидан даволанади. Даволаш албатта

шифокордан аниқ ва пухта егалланган билимлар, соҳадаги инноватсион даволаш усуллари ва бундан ташқари юқорида келтириб ўтилган нитроксидергик тизим кўрсаткичларидан ҳам кераклича фойдаланиш мақсадга мувофиқдир. Жаҳон тиббиётидаги ҳамкасбларимиз билан биргаликда амалга оширилаётган ушбу янгилликлар ва уларнинг амалиётдаги тасдиғи синусит билан оғриган беморларга қўлланган янгича даво шакллари ва уларнинг ижобий кўрсаткичи бугун бизни янада соҳамизни ривожлантириш учун катта мотиватсия бераётгани ҳеч кимга сир эмас.

Адабиётлар:

1. Азимов М., Ризаев Ж. А., Азимов А. М. К вопросу классификации одонтогенных воспалительных заболеваний //Вісник проблем біології і медицини. – 2019. – №. 4 (1). – С. 278-282.
2. Ризаев Ж. А., Туляганов Н. А. Состояние верхнечелюстной пазухи у пациентов с переломами скулоорбитального комплекса: Обзор литературы //Advanced Ophthalmology. – 2023. – Т. 2. – №. 2. – С. 66-73.
3. Ризаев Ж. А., Агзамова С. С., Туляганов Н. А. Результаты ретроспективного анализа сочетанных травм средней зоны лица // Журнал стоматологии и краниофациальных исследований. – 2023. – Т. 4. – №. 2.
4. Фаттаева, Д. Р., Ризаев, Ж. А., Рахимова, Д. А., Холиков, А. А., & Худойкулов, А. С. (2021). Covid-19 асоратларини олдини олишдаги одонтоген гайморитни эрта ташхислаш ва даволашнинг афзалликлари. Биомедицина ва амалиёт журналі 2021й, 6, 18-25.
5. Фаттаева, Д. Р., Ризаев, Ж. А., Рахимова, Д. А., & Холиков, А. А. (2021). Clinical picture of sinusitis in patients after COVID-19 with chronic obstructive pulmonary disease. Узбекский медицинский журнал, 2(2).

ЗНАЧЕНИЕ ПОКАЗАТЕЛЕЙ НИТРОКСИДЕРМИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ В УЛУЧШЕНИИ ЛЕЧЕНИЯ ОСТРЫХ И ХРОНИЧЕСКИХ СУПРЕССИВНЫХ СИНУСИТОВ

Лутфуллаев Г.У., Файзуллаев Д.Ш.

Резюме. В данной статье представлены современные методы лечения острых и хронических гнойных синуситов, а также особое значение нитроксидергической системы в их совершенствовании и важнейшее место в мировой системе здравоохранения.

Ключевые слова: острый синусит, хронический синусит, полости носовых пазух, этмоидит, фронтит, гемисинусит, полисинусит.